

MAGYARORSZÁGI PSZICHOANALITIKAI EGYESÜLET

/ Freud Társaság /

1946-58011

Budapest, 1948 november 15-én

Kedves Lukács Elvtárs!

A Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület kommunista tagjai az alábbi ügyben védelemért fordulunk Lukács elvtárshoz, mint a Fórum szerkesztő bizottságának kommunista tagjához.

A Fórum októberi száma közölte Tariska elvtárs "A freudizmus mint az imperializmus házi pszichológiája" című tanulmányát.

A tanulmány - a harmadik nemzetközi montal - hygéniai kongresszus ismertetése során - bírálat tárgyává teszi a pszichoanalízis egyes megállapításait. A bírálat elvi részével számos ponton mi is egyetértünk, a pszichoanalízis további marxista-leninista bírálatát mi magunk is feltétlenül szükségesnek tartjuk. Sem a kritikát nem utasítjuk vissza, sem pedig az önbírálatától nem zárkozunk el. Nem vonjuk kétségbe azt, hogy az imperialisták a maguk országaiban megkísérik a pszichoanalízist az imperialista célok szolgálatába állítani. Ezt azonban csak a teret meg, ha a pszichoanalízis elméletét meghamisították.

Hasonlatosan hangsúlyozva, hogy mint kommunisták az elmélet minden ténén, tehát természetesen a pszichoanalízis kérdéseiben is a Párt ideológiai útmutatásait akarjuk követni, meg kell állapítanunk, hogy a Fórum említett cikkének egyik mondata semmiképpen sem tekinthető elvi bírálatnak és a legmélyebben sért bennünket mint párttagokat és becsületes embereket.

Mintán Tariska elvtárs megállapította, hogy a freudi pszichológia a londoni kongresszuson eljutott a nyílt reakcióig, és a következőket írja: "Ezen a tényen mit sem változtat az, hogy Kelet Európában, vagy éppen Magyarországon a közös más okból származó üldözés a pszichoanalitikusokat hosszabb-rövidebb időre köztudatra kényszerítette az emberi háladás és felszabadítás valódi harcosaival."

Magyarul: ha az analitikusok a kommunistákkal együtt mentek a múltban, vagy kommunisták lettek a felszabadulás után, akkor annak csak egy a magyarázata van: az, hogy zsidók, ez a magyarázat annál is akar egy másik magyarázatot - ami a valóság - hogy a pszichoanalitikusok mindig fasiszta ellenesek voltak a múltban és meggyőződéses marxisták és mi párttagok a jelenben.

Tariska elvtárs felfogásával nyilván sem Pártunk, sem Lukács elvtárs nem érthető egyet. Kérjük, hogy a tanulmány idézett sorait a Fórum igazítsa helyre, hangsúlyozva azt, hogy a pszichoanalízis bírálatának elvi részét a helyteigazítás nem érinti.

Elvtársi üdvözlettel

Dr. Gimes Miklósné Dr. Hajdu Lili

Dr. Hermann Irma.

MSZMP KB
PI Arch.

1948 november 28.

Tisztelt Elvtársak,

november 15-én kelt levelükben idézik Tariska elvtárs cikkének egy passzuszát és a következőkben azt úgy interpretálják, mintha annak antiszemita értelme lett volna. Ez ellen az értelmezés ellen, melynek-tudatosan vagy nem tudatosan - az az intenciója, hogy elterelje a figyelmet a pszichóanalízis világnézeti és társadalmi reakciós oldalairól, a leghatározottabban tiltakozom. Ennek az idézett mondatnak egyedüli értelme csak az lehet: a felszabadulás előtt igen sokan voltak akik nem voltak megelégedve a Horthy-szállasi - Hitler rezsimekkel. Sokaknál azonban ez az elégedetlen ség onnan származott, hogy az osztályuralomnak, az osztálydiktatúrának ilyen formái helyett angol-amerikai típusu osztálydiktatura után vágyódtak. Természetes, hogy az ilyen elemek /akár zsidók voltak akár nem/ a felszabadulás után az új demokrácia ellen fordultak. Ez természetesen vonatkozik a pszichoanalízisre is mint világnézeti áramlatra. Igen érthető módon, mert hiszen a Hitleri elnyomó gépezetnek nem volt rájuk szüksége, a Trumané pedig kitűnően fel tudja őket használni.

Nagyon kérem az elvtársakat, hogy fontos ideológiai vitákat ne tereljenek az utszéli demagógia területére.

Elvtársi üdvözlettel.

MSZMP KB
PI Arch.

Kedves Gyuri,

Ime megírelnek a folytatással. Tartok tőle, hogy hosszúnak találod. Ugy gondoltam azonban, hogy ezen túl kell esni. Két lehetőség volt: vagy egész rövid, pusztán ténymegállapító kritikát írni, - ami nem lett volna elég arra sem, hogy Benedek megértse, hol a hiba, vagy - követni a belenlegi utat, ami végeredményben az egész sorsanalízisnek kritikáját megadja - főbb vonásaiban. Persze nem teljes, de azt hiszem egy teljes kritika igénye túlhaladná a "Forum" térbeli kereteit és talán az olvasói igényét is. Igyekeztem szigorúan szakmai kérdésekről csupán annyit beszélni, amennyi okvetlenül szükséges a dolgok megértéséhez és kritikámban a közérdekű problémánál, az ideológia tisztántartásának vonalában maradni.

Mindenesetre úgy gondolom, hogy a következő időkben valamelyest túl kellesz menni a pszichológiai nagytekarításban a freudisákon. Hiszen orthodox freudistánk - aki jelentős volna - tulajdonképpen alig van. Sokkal veszélyesebbek a pszichologizmus egyéb szárnyvonalai. Az a kultuszkurzus a tanítóknak: Mérey, Gleimann, stb. élénk részvételével zajlott le. Nem véletlen, hogy éppen ezek társszerzői Szondi „Schicksalsanalyse”-jének.

Érdekesség okából megírom, hogy a zürichi karácsonyi könyvpiac egyik bestsellere Völgyesy „Die Seele ist alles” című könyve: ami tudományos nivójának megfelelően egy átszellemlült, de meztelen nőt ábrázol a fedőlapján.

Szeretettel üdvözöllek:

Vilmos

Zürich, '48. nov. 24.

DOKUMENTUM

Egy jövő illúziója

A Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület (Freud Társaság) képviselői, Gimes Miklósné Hajdu Lilli és Hermann Imre 1948-ban Lukács György „védelmét” kérték a megsemmisítő támadások miatt. A levélváltást s annak előzményeit Szőke György ismereti a KÖZTÁRSASÁG olvasóival.

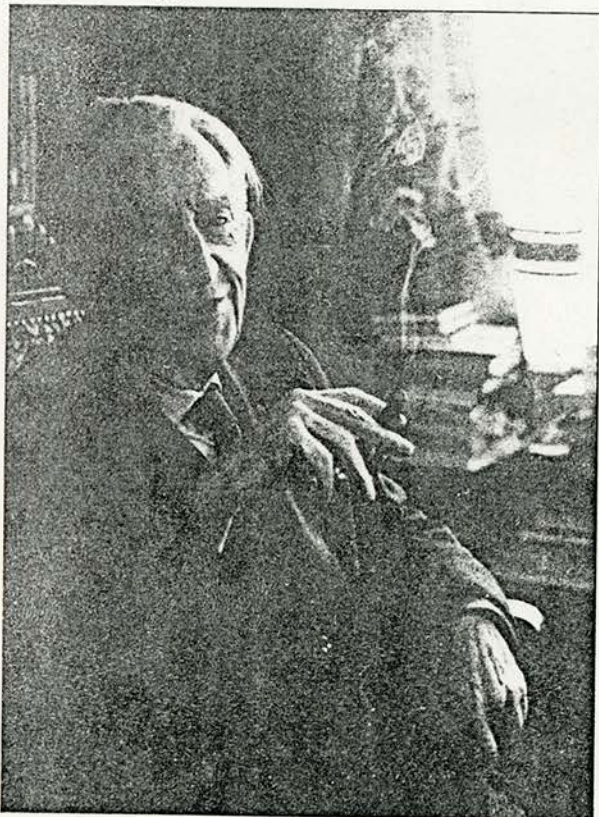
Freud 1927-ben írt nevezetes munkája, az Egy illúzió jövője csak 1945-ben jelenhetett meg Magyarországon. „Az uralkodó hivatalos szellem – írta bevezetőjében – a fordító, Székács-Schönberger István – nem engedte meg egy könyv megjelenését, mely uralmának alapját tudományos bírálatban részesíti.” (Az 1948 után uralkodó szellem, mint látni fogjuk, már magát a freudi irányzatot sem tűrte meg.) A bevezető sorra veszi a freudi szemléletet addig, 1945-ig ért bírálatokat. „A lélekelemzés a haladó kapitalizmus bomlás-terméke” – idézi föl az egyiket. Ez sajnos nemcsak a múltra vonatkozott, hanem a közeli jövőre is: 1948 októberében A freudizmus mint az imperializmus házi pszichológiája címmel jelent meg Tariska István denuncáló írása a Fórum című folyóiratban. Valószínű, hogy Tariska tanulmánya már ideológiai előkészítése, megalapozása volt annak a

folyamatnak, mely a Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület „önkéntes” feloszlataához vezetett. Ezt az önfeloszlatast Harmat Pál a magyar pszichoanalitikus mozgalom történetének szentelt részletes monográfiájában 1948 februárjára teszi. Azonban a most publikált levélváltásból is kiderül, hogy 1948 novemberében, amikor az Egyesület vezetőinek levele kelteződik, az Egyesület még létezett. Megszűnése tényleges időpontjára is van bizonyíték: az Orvosi Hetilap 1949. 6. számában ad hírt arról, hogy „A Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület 1949. február 8-án tartott közgyűlésén elhatározta az egyesület feloszlatast”.

Tariska István 1948 októberében megjelent írása csupán első szakasza ideológiai hadjáratának: a Fórum novemberi számában...és ami a freudi illúzióból következik címmel folytatja az irányzat csépelését, illetve

tönkrevizását, s közben a Fórum szerkesztőjéhez, Vértes Györgyhez írott, 1948. november 24-i keltezésű levelében már ígéri is a folytatást: Szondi Lipót sorsanalízise, illetve Benedek István ennek szentelt könyve van soron. Ennek címe nem kevésbé „blickfangos”: Reakció az ősök várocsarnokában; s a Fórum következő, decemberi számában látott napvilágot. A készülő frontális támadás e tanulmányban még inkább „elvi síkon” fogalmazódik meg: „a pszichologizmussal mint egyik lehetséges politikai ártalommal” vitázik, s azon sopánkodik, hogy a pedagógusok számára szervezett 1946–47. évi tanfolyamon a hallgatók „akartak volna tudni valamit a Szovjetunió történelméről, de nem azt kapták, hanem rendszertelen összevisszaságban három-négy lélektani irány véleményét

Lukács György: „Fontos ideológiai vitákat ne tereljének az útszéli demagógia területére”

Tariska István

Kölcseán született 1915. június 28-án. Középiskoláit a hajdúböszörményi Kalvineumban végezte, majd a debreceni egyetemen lett orvostanhallgató. Itt kerül baráti kapcsolatba Zöld Sándorral, Losonczy Gézával, Újhelyi Szilárdal, akik az illegális kommunista mozgalomhoz közelítik. Pártutasításra lesz – átmenetileg – tagja a Tural-mozgalomnak, 1937-ben vezetőségi tagja a Bethlen Gábor-körnek. Részt vesz a Márciusi Front baloldali szárnya által indított Tovább című lap szerkesztésében. 1938 és 1943 között a debreceni idegklinikán, 1943-tól Budapesten, az angyalföldi elme-gyógyintézetben dolgozik. 1944 áprilisában behívják, hadifogságba esik, de már 1944 decemberétől az MKP kelet-magyarországi területi bizottságának titkára, a debreceni Néplap főszerkesztője. 1951-ben koholt vádak alapján elítélték, 1954-ben az ítéletet megsemmisítették. Az Országos Ideg- és Elme-gyógyintézetnek előbb főorvosa, 1972-től 1986-ig igazgatója.

a gyermek szexuális fejlődéséről”. Említett levelében Tariska már nyíltabban fogalmaz: „Mindenesetre úgy gondolom – írja Vértesnek –, hogy a következő időkben valame-lyest túl kell menni a pszichológiai nagyta-karításban a freudistákon... Az a kultuszkur-zus a tanítóknak Mérei, Gleimann stb. élnék részvételével zajlott le.”

Tariska első, a freudizmust s nem utolsó-sorban a magyarországi pszichoanalízist bí-ráló – és egyben „leleplező” – tanulmányára reagált a pszichoanalitikai egyesület két kommunista tagja, Gimes Miklósné Hajdu Lilli és Hermann Imre. A Fórum koalíciós folyóirat volt: szerkesztőbizottságában a kommunistákat, az MDP-t Lukács György képviselte. Nem véletlenül fordulnak tehát éppen hozzá a levél szerzői. Mind az ő leve-lük, mind Lukács válasza Vértes Györgynek, a Fórum egykori szerkesztőjének a Politika-történeti Intézetben őrzött hagyatékában ta-lálható, gépirásos másolatban, melyet való-színűleg maga Vértes készített. A válaszlevél másolatán nem szerepel ugyan aláírás, de amennyiben az – s ez nehezen képzelhető el – nem Hermannék címetzettjétől, Lukács Györgytől származott volna, akkor sem íród-hatott Lukács tudta és beleegyezése nélkül.

A Hermannék levelében kért helyreigazít-ás – mondanunk sem kell – természetesen nem jelent meg, maga az egyesület pedig, mint említettük, pár hónappal a levélváltás után feloszlott.

Könnyű volna utólag ítélkezni Hermannék levelének a kor szellemében fogant „önkriti-kus” hangja fölött: a kommunista önbírálat jellemző példája, ami talán megpróbálja menteni a már nehezen menthető, s valami

módon – elvi engedmények árán is – biztosítani a Magyarországi Pszichoanalitikus Egyesület további működését. Mint tudjuk, sikertelenül.

Lukács György válaszához sem szükségeltetik különösebb kommentár: hangvétele nem üt el szerzője akkori írásaitól. Ahogy a zsidókérdés kezelése – pontosabban elsímítása – is megfelel az akkori kommunista ideológiának.

A levél, illetve a válaszlevél szerzői különböző, de egyaránt rögzös utat jártak be az ezt követő években. Ennek méltatása azonban már nem tartozik a forrásközlésekhez, amely – úgy hisszük – igencsak tanulságos, s teljesebbé teheti a kor gyakorlatát szentesítő ideológiáról alkotott képünket.

Hermann Imre (1889–1984)

A magyar pszichoanalitikának Ferenczy Sándor mellett legjelentékenyebb képviselője. Művei német nyelvetterületen is ismertek, hozzáférhetőek.

Munkái: Bevezetés a pszichoanalízis gondolatkörébe (1923.); Psychoanalysis und Logik (1924.); G. Th. Fechner (1926.); Das Ich und das Denken (1929.); A pszichoanalízis mint módszer (1933.); Az ember ősi ösztönei (1943.).

1945 után tizenhárom évig könyve nem jelenik meg, illetve 1959-ben is csak mint felesége, Hermann Alice társszerzője publikálhat. (Az első tíz év – A gyermek lelki élete magyar írók, művészek, tudósok önéletrajzában, 1959.)

Halála után hat évvel, 1990-ben, több évtizedes szünet után jelenik meg Az antiszemitizmus lélektana című könyve az új Cserépfalvi kiadónál.

„Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület (Freud Társaság)

Budapest, 1948. november 15-én

Kedves Lukács Elvtárs!

A Magyarországi Pszichoanalitikai Egyesület kommunista tagjai az alábbi ügyben védelemért fordulunk Lukács elvtárhoz, mint a Fórum szerkesztő bizottságának kommunista tagjához.

A Fórum októberi száma közölte Tariska elvtárs „A freudizmus mint az imperializmus házi pszichológiája” című tanulmányát.

A tanulmány – a harmadik nemzetközi mental-hyg[i]éniai kongresszus ismertetése kapcsán – bírálat tárgyává teszi a pszi[c]hoanalízis egyes megállapításait. A bírálat elvi részével számos ponton mi is egyetértünk, a pszi[c]hoanalízis további marxista-leninista bírálatát mi magunk is feltétlenül szükségesnek tartjuk. Sem a kritikát nem utasítjuk

vissza, sem pedig az önbírálatról nem zárkózunk el. Nem vonjuk kétségbe azt, hogy az imperialisták a maguk országaiban megkísérlik a pszi[c]hoanalízist az imperialista célok szolgálatába állítani. Ezt azonban csak úgy teheti[k] meg, ha a pszi[c]hoanalízis elméletét meghamisították.

Nyomatékosan hangsúlyozva, hogy mint kommunisták az elmélet minden terén, tehát a pszi[c]hoanalízis kérdéseiben is a Párt ideológiai útmutatását akarjuk követni, meg kell állapítanunk, hogy a Fórum említett cikkének egyik mondata semmiképpen sem tekinthető elvi bírálatnak és a legmélyebben sért bennünket mint párttagokat és becsületes embereket.

Miután Tariska elvtárs megállapította, hogy a freudi pszi[c]hológia a londoni kongresszuson eljutott a nyílt reakcióig, és a következőket írja: „Ezen a tényen mit sem változtat az, hogy Kelet-Európában, vagy éppen Magyarországon a közös, más okból származó üldözés a pszi[c]hoanalitikusokat hosszabb-rövidebb időre közös útra kényszerítette az emberi haladás és felszabadítás valódi harcosaival.” Magyarul: ha az analitikusok a kommunistákkal együtt mentek a múltban, vagy kommunisták lettek a felszabadulás után, akkor annak csak egy magyarázata van: az, hogy zsidók, ez a magyarázat annál is inkább akar egy másik magyarázatot – ami a valóság –, hogy a pszi[c]hoanalitikusok mindig fasiszta ellenesek voltak a múltban, és meggyőződéses marxisták és hű párttagok a jelenben.

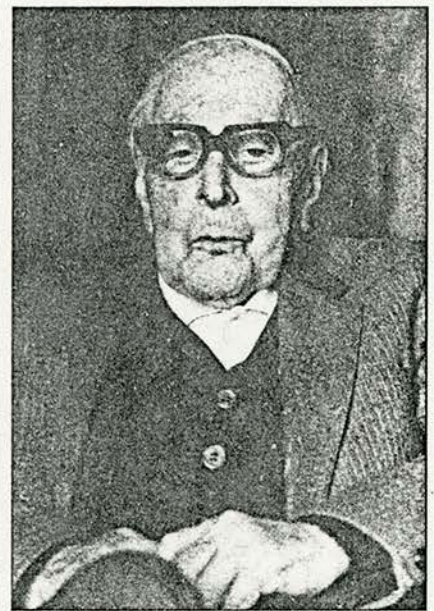
Tariska elvtárs felfogásával nyilván sem Pártunk, sem Lukács elvtárs nem érthet egyet. Kérjük, hogy a tanulmány idézett sorait a Fórum igazítsa helyre, hangsúlyozva azt, hogy a pszichoanalízis bírálatának elvi részét a helyreigazítás nem érinti.

Elvtársi üdvözlettel
Dr. Gimes Miklósné Dr. Hajdu Lil[i]ji
Dr. Hermann Imre”

„1948. november 30.

Tisztelt Elvtársak,

november 15-én kelt levelükben idézik Tariska elvtárs cikkének egy passzusát, és a következőkben azt úgy interpretálják, mint ha annak antiszemita értelme lett volna. Ez ellen az értelmezés ellen, melynek – tudatosan vagy nem tudatosan – az az intenciója, hogy elterelje a figyelmet a pszichoanalízis világnézeti és társadalmi reakciós oldalairól, a leghatározottabban tiltakozom. Ennek az idézett mondatnak egyedüli értelme csak az lehet: a felszabadulás előtt igen sokan voltak, akik nem voltak megelégedve a Horthy-Szálasi-Hitler rezsimmel. Sokaknál azonban ez az elégedetlenség onnan

Hermann Imre: menteni a már nehezen menthető

származott, hogy az osztályuralomnak, az osztálydiktatúrának ilyen formái helyett az angol-amerikai típusú osztálydiktatúra után vágyódtak. Természetes, hogy az ilyen elemek (akár zsidók voltak, akár nem) a felszabadulás után az új demokrácia ellen fordultak. Ez természetesen vonatkozik a pszichoanalízisre mint világnézeti áramlatra. Igen érthető módon, mert hiszen a hitleri elnyomó gépezetnek nem volt rájuk szüksége, a Trumané pedig kitűnően fel tudja őket használni.

Nagyon kérem az elvtársakat, hogy fontos ideológiai vitákat ne tereljenek az útszéli demagógia területére.

Elvtársi üdvözlettel.”

Dr. Gimes Miklósné Hajdu Lilli

1891-ben született, 1914-ben doktorált a budapesti Pázmány Péter Tudományegyetem orvosi fakultásán. Már egyetemi hallgatóként eljárt a Galilei Körbe, 1912-ben több társával együtt meglátogatják a már súlyos beteg Ady Endrét. A két világháború között a budapesti pszichoanalitikus iskola aktív tagja. Munkásságából kiemelkedik az Adatok a skizofrénia analíziséhez című értekezése, amely a Ferenczy Sándor emlékének szentelt Lélekelemzési tanulmányok című kötetben jelent meg 1933-ban. 1945 után is részt vesz a Magyar Pszichoanalitikai Egyesület munkájában, annak 1949-ben bekövetkezett önfeloszlatásáig. 1953 és 1957 között az Országos Ideg- és Elmegyógyintézet igazgató-főorvosa volt nyugdíjazásáig. Azt követően, hogy fiát, Gimes Miklós újságíró a Nagy Imre-perben halálra ítélték, majd kivégezték, 1960-ban öngyilkos lett.